

Doğum Şeklinin Emzirme Başarısı Ve Öz Yeterlilik Üzerindeki Rolü

Roza Narzullayeva¹

Reyhan Aydın Doğan²

Özet

Vajinal doğum ve sezaryen doğum gibi farklı doğum yöntemlerinin, anne ve bebek arasındaki erken etkileşim ve emzirme süreci üzerindeki etkileri önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir. Vajinal doğumun, doğum sonrası dönemde anne ve bebek arasında hemen başlayan ten tene temas ve erken emzirme girişimlerini teşvik ettiği, böylece emzirme başarısını artırdığı bilinmektedir. Buna karşın, sezaryen doğumda ise bu doğal sürecin kesintiye uğrayabileceği, annede emzirme konusunda yeterlilik hislerinin zayıflayabileceği ve bu durumun emzirme süresinin kısalmasına yol açabileceği belirtilmektedir. Emzirme öz yeterliliği, annenin emzirme sürecine dair kendine güveni ve bu süreci başarılı bir şekilde yönetebilme yeteneği olarak tanımlanır. Bu öz yeterlilik duygusu, annenin emzirme sürecine devam etme motivasyonu üzerinde doğrudan etkilidir. Ten tene temas, doğum sonrası hemen başlatıldığında, annenin emzirme öz yeterliliğini artırabilir ve emzirme sürecine ilişkin olumlu bir deneyim yaşamasına katkıda bulunabilir. Ebe desteği ve eğitimi, emzirme sürecinin başarıyla yürütülmesinde hayati bir rol oynar. Doğum sonrası dönemde annelere sunulan profesyonel destek ve rehberlik, emzirme konusunda karşılaşılan zorlukların aşılmasına ve annenin öz yeterliliğinin güçlenmesine yardımcı olur. Bu destek, özellikle sezaryen doğum yapmış anneler için kritik öneme sahiptir. Bu bölümde, doğum şeklinin emzirme başarısı ve öz yeterlilik üzerindeki rolü ayrıntılı bir şekilde ele alınacak; vajinal doğumun avantajları, sezaryen doğumun olası zorlukları ve ebe-hemşire desteğinin önemi vurgulanacaktır.

1 Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Enstitüsü, roznarzullayeva@gmail.com, Orcid: 0000-0003-1334-3873

2 Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü, reyhanaydin@karabuk.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4950-3699

GİRİŞ

1. Anne Sütü – Emzirme

Kadın vücudu, doğumun hemen ardından bebeğini besleyebilmesi için memelerle tamamlanmıştır. Bebek için en huzurlu ortam anne memesidir ve doğum sonrasında, memeler sütle dolarak, bebeğin her ağladığında emzirilmesi annenin en önemli görevlerinden biri haline gelir. Anne sütü, ilk altı ay boyunca yenidoğanın optimal büyüme ve gelişimi için gereken sıvı, protein, yağ, vitamin gibi tüm enerji ve besin öğelerini tek başına karşılayan, biyo yararlılığı yüksek, sindirimi kolay bir besin kaynağıdır. Hem anne sütü hem de emzirme, sadece beslenme açısından değil, aynı zamanda sağlık, bağışıklık, gelişim, psikolojik, sosyal ve ekonomik açıdan da anne ve bebek için birçok fayda sağlar (TCSB 2008). Anne sütü, yenidoğanın sağlıklı büyümesi ve gelişmesi için en temel besin kaynağıdır ve hem anne hem de bebek için uzun vadeli yararlar sağlamaktadır. Ancak emzirmeyi etkileyen faktörler arasında emzirme problemleri, doğum şekli, yenidoğanın sağlık durumu, meme başı sorunları, çalışma hayatı, ten tene temasın eksikliği, madde kullanımı, uyku düzeni, babanın rolü, sağlık personelinin ilgisi ve çeşitli hastalıklar bulunmaktadır (Cangöl ve Şahin 2014). Emzirme oranların artırılmasında ebe ve hemşirelere büyük sorumluluk düşmektedir. Emzirme eğitimi, doğum öncesi, sırası ve sonrasında önemlidir (Işık ve Arça 2019). Altı aylıktan sonra bebek, su da dahil olmak üzere başka hiçbir besin maddesi eklenmeden yaşamının ilk altı ayı boyunca sadece anne sütüyle beslenmelidir. Bu tamamlayıcı besinlere ek olarak, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) annelere çocuk en az iki yaşına gelene kadar emzirmeye devam etmelerini tavsiye etmektedir (WHO 2016). Türkiye’de 2018 yılında gerçekleştirilen Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) sonuçlarına göre, bebeklerin doğumdan sonraki ilk bir saat içinde emzirme oranı %71 olarak tespit edilmiştir. İlk altı ay boyunca yalnızca anne sütü ile beslenme oranı %41 olarak belirlenmiştir. Ayrıca, ilk iki yaşta emzirme oranı %33,5 olarak kaydedilmiştir (TNSA 2018). Emzirme öz yeterlilik beklentileri, bebeğini başarıyla emzirme yeteneğine ve bu süreci yönetebilme kapasitesine olan inancı içermektedir. Emzirme öz-yeterlilik algısı, annenin emzirmeyi tercih edip etmeyeceğini, bu süreç için ne kadar çaba göstereceğini ve emzirme sırasında karşılaşılabileceği zorluklarla nasıl başa çıkacağını belirlemektedir (Dennis ve Faux 1999). Öz-yeterlilik, bireylerin belirli bir davranışı gerçekleştirme konusundaki yeteneklerine dair algılarını yansıtır. İnsanlar, yeteneklerinin üzerinde gördükleri görevlerden kaçınırken, kendilerini daha yetkin hissettikleri görevleri tercih ederler. Emzirme öz-yeterliliği düşük olan anneler, emzirmeyi başlatma ve sürdürmede zorlanmaktadır (Dennis

2002). Bir bebek dostu sertifikalı hastanede doğan ve formül süt desteği alan yenidoğanların faktörlerini incelemiştir. Formül süt kullanımının belirleyici faktörleri arasında düşük doğum ağırlığı, sezaryen ile doğum ve tüp bebek (IVF) gebeliği bulunmuştur. Ayrıca, annelerin çalışma durumu, sigara kullanımı gibi faktörlerin formül süt kullanımı ile ilişkisi değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda, hastanenin emzirme politikalarının uygulanmasının ve emzirme danışmanlığının formül süt kullanımını azaltmada etkili olduğu vurgulanmıştır. (Aktas vd. 2020).

1.1. Anne Sütünün Önemi ve Faydaları

Emzirme doğal bir süreç olan, bebekler için bebeğin hayatta kalması ve sağlığını sürdürmesindeki en etkili faktörlerden biridir (Kramer ve Kakuma 2012). Emzirmenin yararları doza bağlıdır; birkaç hafta daha fazla emzirmek hem anne hem de bebek için önemli avantajlar sağlayabilir (Tarrant vd. 2010). Hastanelerde yenidoğan bakımı kalitesini artırmak amacıyla çeşitli uygulamalar geliştirilmektedir. Bu uygulamalar arasında en yaygın olanı, Bebek Dostu Hastane İnisyatifi'ne bağlı bir uzman grup tarafından hazırlanan başarılı emzirme için 10 adım politikasıdır. Bu politikada yer alan 4. adım, doğumdan sonraki ilk bir saat içinde bebeğin anneye ten temasını sağlamayı ve emzirmenin başlatılmasını amaçlamaktadır. 6. adım, tıbben gerekmedikçe yenidoğanlara anne sütü dışında besin verilmemesini öngörmektedir. 9. adım ise emzirilen bebeklere emzik verilmemesini tavsiye etmektedir (World Health Organization 2017)

1.2. Emzirmenin Anne ve Bebek Sağlığı Üzerindeki Etkileri

Anne sütünün, büyüyen bir bebek için mükemmel bir besin kaynağı olmasının yanı sıra hem anne hem de bebekte çeşitli hastalık risklerini azalttığı bilinmektedir. Anne sütü, bebekleri gastrointestinal sistem, solunum sistemi ve genel enfeksiyonlara karşı koruma sağlamaktadır. Anne sütüyle beslemenin uzun vadede çocuklarda obezite ve tip 2 diyabet riskini azalttığı tespit edilmiştir. Annelerde ise meme ve over kanseri, tip 2 diyabet ve kardiyovasküler hastalık riskinin azaldığı görülmektedir. Ayrıca, annenin doğum sonrası daha az kanama yaşaması ve daha hızlı kilo kaybı ile de ilişkilendirilmektedir (Dieterich vd. 2013).

1.3. Anne Sütünün Emzirme Sürecinde Oynadığı Rol

Doğumdan itibaren ilk 6 ay boyunca yalnızca anne sütüyle beslenme, bebeklerin sağlıklı gelişimi ve hayatta kalmaları için kritik öneme sahiptir. Dünya çapında yeni doğan bebeklerin yalnızca %46'sı doğumdan sonraki bir saat içinde emzirmektedir, bu da hayati tehlike yaratabilir. Anne sütü,

bebekleri ishal ve zatürre gibi hastalıklardan korur ve bağışıklık sistemlerini güçlendirir. Ancak, dünya genelinde 0-5 aylık bebeklerin sadece %48'i yalnızca anne sütüyle beslenmektedir (UNICEF DATA 2023). Emzirme, yenidoğan bebeklerin beslenmesinde hayati bir rol oynar ve hem bebek hem de anne için önemli sağlık yararları sağlamaktadır. Ancak, emzirme sürecinin başarısı birçok faktörden etkilenmektedir. Bu faktörlerden biri, doğum şeklidir. Doğum şeklinin (vajinal doğum ve sezaryen doğum) emzirme başarısı ve annelerin emzirme öz-yeterlilik düzeyleri üzerindeki etkileri hakkında literatürde çeşitli bulgular mevcuttur. Bu derlemenin amacı, doğum şeklinin primipar annelerin emzirme başarısı ve öz-yeterlilik düzeyleri üzerindeki etkilerini değerlendirmek ve bu konuda mevcut literatürü özetleyerek sağlık profesyonellerine rehberlik etmektedir. Bu bağlamda, vajinal ve sezaryen doğumların emzirme süreci ve annelerin kendilerine olan güvenleri üzerindeki farklı etkileri ele alınacaktır.

2. Ten Tene Temasın Emzirme Başarısına Etkisi

Yenidoğanın doğum sonrası adapte olacağı bu erken ve hassas evre, bağlanmayı ve çocuğun fizyolojik ile nörolojik gelişimini iyileştirmek için bebek ile anne arasında yakın temas gerektiren bir dönemdir (Alenchery vd. 2018). Bu dönemde ten tene temas (TTT) uygulamasının, anne ve bebek arasındaki duygusal bağlanmayı artırdığı ve erken dönemde anne-bebek ilişkisinin başlamasına katkı sağladığı düşünülmektedir. Yenidoğanın doğum sonrası döneme uyumunu desteklemek ve ebeveynlerin yeni rollerine adapte olmalarını kolaylaştırmak amacıyla TTT uygulamasında, hemşireler ve ebeler önemli sorumluluklar üstlenmektedir (Ünal Toprak ve Erenel 2018). TTT (Ten Tene Temas), başarılı bir emzirmenin gerçekleşebilmesinde önemli bir rol oynar; bu, anne ve bebek arasındaki bağlanmayı güçlendirerek emzirme sürecini desteklemektedir (Cangöl ve Şahin 2014).

2.1. Emzirme Öz Yeterliliği ve Ten Tene Temas Arasındaki İlişki

Amerikan Jinekoloji ve Obstetrik Derneği ile Amerikan Pediatri Akademisi, sağlıklı bebeklerin doğumdan sonraki ilk yarım saat içinde anneleriyle ten tene temasının sağlanmasını ve bu süreçte ilk emzirmenin gerçekleştirilmesini önermektedir. Yenidoğan açısından TTT uygulamasının, yaşam bulgularının sabitlenmesine, sinir sistemi gelişiminin desteklenmesine ve erken dönemde beslenme sürecinin başlamasına katkı sağladığı belirtilmektedir. Ayrıca, bebeğin kısa sürede doğum ağırlığını geri kazanması, daha az ağlaması, tıbbi sorunların azalması ve hastaneden erken taburcu olması gibi olumlu etkiler göstermektedir. Çapraz enfeksiyon riskini düşürdüğü, morbiditeyi azalttığı ve bebeğin daha derin ve kaliteli

bir uyku uyumasına destek olduğu bilinmektedir (Ertem ve etiniğkaya 2017). Yapılan bir çalışmada 117 hemşire ve ebe ile gerçekleştirilmiş olup, doğum sonrası ten tene temas konusundaki bilgi ve tutumları incelenmiştir. Katılımcıların %26,8'inin erken TTT uygulamasının anne sağlığı açısından "ilk emzirmenin başarılı olması ve emzirme döneminin uzamasını sağladığını" düşündüğu belirlenmiştir. Genel olarak, katılımcılar ten tene temasın önemine yönelik olumlu bir tutum sergilemiştir (elik ve Kök 2022). Ghanbari-Homayi ve arkadaşlarının kamu ve özel hastanelerde normal doğum yapan 800 primipar anne üzerinde gerçekleştirdikleri kesitsel çalışmada, ten tene temas (TTT) ve doğumdan sonraki ilk saat içinde emzirmeye başlamının, özellikle ilk kez anne olan kadınlar için olumlu doğum deneyimi yaşamaları ve emzirme başarılarını artırmaları açısından son derece önemli bir faktör olduğu vurgulanmıştır (Ghanbari-Homayi vd. 2020). Yine bir çalışmada riskli gebelerin doğum korkusu, emzirme öz-yeterlik ve emzirme başarısı arasındaki ilişki incelenmiştir. 326 gebe katılımıyla yapılan çalışmada, işsiz, düşük gelirli ve kronik hastalığı olan gebelerde doğum korkusunun daha yüksek olduğu, ancak doğum korkusunun emzirme öz-yeterliliği ile ilişkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Gebelere emzirme eğitimi ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesi, özellikle genç ve düşük gelirli gebelerin desteklenmesi önerilmektedir (Konukoğlu ve Pasinlioğlu 2021).

3. Doğum Şeklinin Emzirme Sürecindeki Kritik Rolü

Annenin emzirme öz-yeterlilik algısı emzirme başarısını etkileyen en önemli faktördür (İnce vd. 2017). Emzirmenin sağladığı faydalar hem kısa hem de uzun vadede anneler için önemli etkileri vardır. Emzirme, doğum sonrası kanama riskini azaltmaktadır, rahmin iyileşmesini hızlandırır, metabolik sağlığı olumlu yönde etkiler ve doğum sonrası kilo verme sürecini desteklemektedir. Ayrıca, emzirme stresini azaltır, devam ettirilmesi halinde kilo kontrolü sağlar, diyabet riskini azaltır, kardiyovasküler sağlığı iyileştirir ve kanser riskini azaltığı belirtilmektedir (Godfrey ve Lawrence 2010). Bebekler için emzirme en uygun beslenme yöntemi olarak kabul edildiği ve annelerin hamilelik sonrası sağlığını iyileştirmede rol oynayabileceği vurgulanmaktadır (Dieterich vd. 2013). Yapılan bir araştırmada primipar kadınların doğum sonrası emzirme ve bebek bakımında yetersiz kalmaya yönelik endişe düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir (st ve Pasinlioğlu 2015). İstanbul'da 442 anneye vajinal doğum ile sezaryen doğum yapan annelerin postpartum dönemdeki ilk emzirme davranışları ve emzirme öz-yeterlilik düzeylerini incelenmiştir. Vajinal doğum yapan annelerin emzirme öz-yeterlilik puanı ile sezaryen doğum yapanların önemli bi fark saptanmamıştır. Ancak, doğum Şekli bebeğe ilk dokunma

ve ilk emzirme zamanını etkilenmiştir (Cantürk ve Kostak 2020). Doğum şekli, annenin emzirme süreci üzerindeki etkileri bakımından önemli bir faktördür. Normal vajinal doğum ve sezaryen doğum, annenin doğum sonrası dönemde emzirme başarısı ve öz yeterliliği üzerinde farklı etkiler yaratabilir. Araştırmada, vajinal yolla doğum yapan kadınların emzirme öz-yeterlilik düzeylerinin, sezaryen ile doğum yapan kadınlara kıyasla anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu farkın istatistiksel açıdan önemli olduğu görülmektedir. Vajinal doğum yapan kadınların emzirme öz-yeterlilik düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucunun, mevcut literatürdeki bilgilerle uyumlu olduğu belirtilmektedir (Amanak ve Demirkol 2023). Diğer taraftan, literatürde doğum şeklinin kadınların emzirme öz-yeterliliği üzerinde etkili olmadığını ortaya koyan çeşitli çalışmalar da bulunmaktadır (Cantürk ve Kostak 2020).

3.1. Vajinal Doğumun Emzirmeye Etkisi

Vajinal doğumda uygulanan eksojen oksitosin indüksiyonunun doğrudan veya dolaylı yolla emzirmeyi etkileyebileceği düşünülmektedir. 2015'te yapılan bir literatür incelemesinde, oksitosin indüksiyonunun endojen oksitosin seviyelerini düşürerek anne ve bebek arasındaki etkileşimi azalttığı, ilk 48 saat içinde emzirmeye başlamayı geciktirdiği ve oksitosin indüksiyonu alan kadınların, almayanlara göre daha kısa süre emzirdiği ve mamaya daha erken başladıkları tespit edilmiştir (Okumuş ve Aluş Tokat 2013). Benzer bir çalışmada doğal ve sentetik oksitosinin doğum sonrası emzirme başarısı ve bağlanma üzerindeki etkilerini incelemiştir. Mayıs-Haziran 2023'te Türkiye'de doğum yapan 398 kadınla yapılan çalışmada, doğal ve sentetik oksitosinle doğum yapan kadınların emzirme ve bağlanma puanlarının benzer olduğu bulunmuştur. Gestasyonel yaşı 41 hafta ve üzeri olan kadınlarda sentetik oksitosin daha fazla kullanılmıştır. Sonuç olarak, sağlık profesyonellerinin doğum sonrası dönemde tensel temas ve emzirmeyi desteklemeleri önerilmektedir (Özçalkap, Uçar, ve Taştan 2024). Literatürde, multipar kadınların primipar kadınlara kıyasla emzirme başarısının daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca, ten tene temasın doğal oksitosin salınımını desteklediği ve erken emzirmenin artan oksitosin salınımı ile daha fazla süt üretimi ve daha uzun süreli laktasyonla ilişkili olduğu belirtilmektedir (Yeygel Özcan ve Aluş Tokat 2015). Uvnäs Moberg ve arkadaşlarının çalışmalarında, sentetik oksitosin infüzyonunun ya da doğum indüksiyonunun prolaktin seviyelerini artırdığı ve bu durumun emzirme üzerinde olumlu etkiler sağladığı bildirilmiştir (Uvnäs Moberg vd. 2020). Egelioglu ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında, sezaryen ile doğum yapan annelerin emzirme başarısının düşük olduğu tespit edilmiştir. Benzer

çalışmalarda da vajinal doğum yapan annelerin emzirme başarısının daha yüksek olduğu ve sezaryen ile doğum yapan annelerde doğum sonrası erken dönemde emzirme başarısının daha düşük olduğu bildirilmiştir (Egelioğlu Cetişli vd. 2020). Ayrıca, çalışmalarda vajinal doğum yapan annelerin, sezaryen ile doğum yapan annelere kıyasla doğum sonrası dönemde emzirme öz-yeterlilik düzeylerinin daha yüksek olduğu da ifade edilmektedir (Işık, Cetişli, ve Başkaya 2018), (Kılcı ve Çoban 2016). Güney Afrika'da yapılan nitel bir çalışmada, sezaryen ile doğum yapan annelerin doğum sonrası dönemde öz bakım aktivitelerini gerçekleştirmekte ve yenidoğan bakımında zorluk yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu annelerin, emzirme ve öz bakım faaliyetlerinde desteğe ihtiyaç duydukları bildirilmiştir (Jikijela, James, ve Sonti 2018).

3.2. Sezaryen Doğumun Emzirmeye Etkisi

Sezaryen, vajinal doğumun mümkün olmadığı ya da anne ve fetus sağlığını riske atabilecek herhangi bir komplikasyon meydana geldiğinde en yaygın olarak tercih edilen cerrahi bir yöntemdir (Khan vd. 2014). Anne ve bebek sağlığını korumak için hayati bir müdahale olan sezaryen, fetüsün laparotomi ve histerotomi ile doğumunun sağlanması şeklinde tanımlanabilir (Vogel vd. 2015) (Sung ve Mahdy 2023). Epidural anestezi, vakum cihazları ve forseps kullanımı gibi müdahaleler de emzirme başarısını olumsuz etkilemektedir. Doğum sonrası epizyotomi ağrısı, anne-bebek bağlanmasını ve emzirmeyi zorlaştırabilmektedir. Bu derlemede, vajinal doğuma yapılan müdahalelerin emzirmeyi olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir (Göksoy ve Tokat 2023). Sezaryen doğumun anneler üzerindeki etkilerini değerlendirmiş bir araştırmada katılımcıların büyük bir kısmı, sezaryen sonrası yorgunluk ve uykusuzluk, emzirmede güçlük ve laktasyon gecikmesi yaşadıklarını belirtmişlerdir. Annelerin çoğu, evdeki rollerini sürdürememe endişesi yaşamakta ve doğum sonrası psikososyal sorunlar yaşamıştır. Araştırma, sezaryen doğuma yönlendiren faktörlerin azaltılması ve normal doğumu teşvik eden stratejilerin geliştirilmesinin önemli olduğunu vurgulamaktadır (Çuvalcı ve Tüfekçi 2021). Benzer bir çalışmada çalışmada, sezaryenle ilk kez anne olan kadınların deneyimleri incelenmiştir. Çoğu kadın vajinal doğum yapmak istemiş, ancak tıbbi nedenlerle sezaryen olmak zorunda kalmıştır. Sezaryen sonrası dönemi zor bulan kadınların en büyük zorlukları emzirme ve bebek bakımı olmuştur. Bu nedenle, emşireler ve ebelerin doğum öncesi ve sonrası emzirme desteği sağlamaları, anne-bebek bağlanmasını ve vajinal doğum oranlarını artırabileceği vurgulanmaktadır (Edis 2023).

4. Emzirme Sürecinde Ebe ve Hemşirelerin Rolü

Ebe ve hemşirelerin doğuma hazırlık sınıflarında sunduğu eğitim ve destekleyici yaklaşımlar sayesinde müdahaleli ya da sezaryen doğum oranlarının yanı sıra oksitosin, analjezi ve anestezi gereksinimlerinin azaltılabileceği belirtilmektedir. Bu tür eğitimlerin emzirme başarısını artırmada da önemli bir rol oynadığı vurgulanmaktadır (Kashanian, Javadi, ve Haghighi 2010) Primipar annelerde doğum şeklinin doğum sonrası konfor ve emzirme başarısına etkisi incelendiği çalışmada orta düzeyde konfor ve emzirme başarısı yaşadıkları belirlenmiştir. Bu nedenle, doğum sonu dönemde primipar annelere fiziksel ve psikososyal destek sağlanması önerilmiştir. (Ünal ve Şenol 2022). Aksoy Derya ve Pasinlioğlu'nun (2017) çalışmasında, annelerin doğum sonrası konfor düzeylerinin artmasının emzirme başarılarını olumlu yönde etkilediği belirtilmektedir (Aksoy Derya ve Pasinlioğlu 2017). Pınar ve arkadaşlarının (2009) yaptığı çalışmada ise emzirme konusunda desteklenen annelerde konfor düzeylerinin arttırdığı belirtilmektedir (Pınar vd. 2009). Genç anne yaşı, önceki emzirme deneyimi, anne-bebek arasındaki kısa ayrılma süresi, daha ileri gestasyon yaşı ve yüksek emzirme öz-yeterliliği, tam emzirme oranlarını olumlu etkilemektedir. Bu sonuçlar, preterm bebeklerin emzirme süresini artırmak için hastane ortamında daha fazla destek ve eğitim sağlanması gerektiğini ortaya koymaktadır (Wang vd. 2019).

5. Doğum Sonrası Eğitim ve Desteğin Emzirme Öz Yeterliliğine Etkisi

Annelerin emzirmeye başlama ve sürdürme süreçlerinde birçok faktör etkili olmaktadır. Bu faktörler arasında annenin yaşı, kökeni, ailenin gelir düzeyi, eğitim seviyesi, gebelik sürecindeki kaygı durumu, önceki emzirme deneyimleri, kendine güveni, emzirmeye yönelik yaklaşımı, profesyonel emzirme desteği alması, gebelik öncesindeki eğitim durumu, doğum şekli, bebeğin doğum kilosu, annenin beden imajına ilişkin algısı, sosyal destek düzeyi ve motivasyonu yer almaktadır. Bu faktörler, emzirme başarısını etkileyen ve annelerin emzirmeye yönelik tutumlarını belirleyen önemli etmenlerdir. Bu bağlamda, emzirme sürecini desteklemek için bu faktörlerin dikkate alınması ve annelere uygun rehberlik ve destek sunulması önemlidir (Horsley vd. 2019), (Noh vd. 2019) (Wang vd. 2019) (Mangrio, Persson, ve Bramhagen 2018). Jikijela ve arkadaşları, emzirmenin anneliğin önemli bir kazanımı olduğunu ve anne-bebek arasındaki bağı güçlendirdiğini belirtmektedir. Bu nedenle, özellikle ilk kez annelik deneyimi yaşayan kadınların emzirme konusunda bilgilendirilmesi ve doğum sonrası dönemde emzirme desteği verilmesi, hemşireler ve ebeler için büyük bir öneme sahiptir

(Jikijela vd. 2018). Sağlık profesyonellerinin, emzirme s¼recini desteklemek i¼in annelere y¼onelik bireysel ve grup eğitimleri, doğum ¼ncesi ve sonrası danışmanlık hizmetleri gibi m¼dahaleleri artırmaları ¼nerilmektedir (¼calan, Bektaş, ve Altun 2024). Ayrıca, bebek dostu hastane politikalarının yaygınlaştırılması ve emzirme konusunda farkındalığın artırılması ¼onemlidir. Sonu¼ olarak, doğum şekline bakılmaksızın, annelerin emzirme s¼re¼lerine y¼onelik destek ve eğitimlerin artırılması, hem annelerin hem de bebeklerin sağlıklarını olumlu y¼onde etkileyecek ve emzirme oranlarını artıracaktır (Sin ve şener 2020).

Sonu¼

Bu b¼l¼mde doğum şeklinin emzirme başarısı ve emzirme ¼z-yeterlilik ¼zerindeki etkilerini incelemiştir. Literat¼r, vajinal doğum yapan annelerin sezaryen doğum yapan annelere g¼ore daha y¼uksek emzirme başarısı ve ¼z-yeterlilik seviyelerine sahip olduğunu g¼ostermektedir. Amanak ve Demirkol (2023) tarafından yapılan ¼alıřmada, vajinal doğum yapan kadınların emzirme ¼z-yeterlilik d¼zeylerinin sezaryen ile doğum yapan kadınlara g¼ore daha y¼uksek olduğu belirlenmiştir. Ancak, bazı ¼alıřmalar doğum şeklinin emzirme ¼z-yeterliliği ¼zerinde belirgin bir etkisi olmadığını ¼ne s¼urmektedir (Cant¼rk ve Kostak 2020). Bu ¼eliřkili bulgular, doğum şeklinin emzirme başarısı ¼zerindeki etkilerini belirlemek i¼in daha fazla araştırmaya ihtiya¼ olduğunu g¼ostermektedir. Ayrıca, doğum sonrası d¼nemde emzirme desteğinin sağlanması emzirme başarısını artırabileceği de vurgulanmaktadır (Edis 2023). Araştırmamızın g¼¼cl¼ y¼onleri arasında geniş bir literat¼r taraması yapmamız ve farklı ¼alıřmaları karşılaştırmamız yer almaktadır. Bununla birlikte, bazı ¼alıřmalarda ¼rneklem b¼y¼kl¼đ¼n¼n sınırlı olması ve farklı pop¼lasyonların incelenmesi gibi sınırlılıklar bulunmaktadır. Sağlık profesyonelleri, doğum şeklinin emzirme ¼zerindeki etkilerini g¼oz ¼n¼nde bulundurarak annelere destek olmalıdır. Vajinal doğumu teşvik eden stratejiler ve sezaryen doğum yapan annelere y¼onelik ¼zel emzirme desteği programları, emzirme başarısını artırabilmektedir (Esencan vd. 2018).

Kaynaklar

- Aksoy Derya, Yeşim, ve Türkan Pasinlioğlu. 2017. "The Effect of Nursing Care Based on Comfort Theory on Women's Postpartum Comfort Levels After Caesarean Sections". *International Journal of Nursing Knowledge* 28(3):138-44. doi: 10.1111/2047-3095.12122.
- Aktas, Selma, Zeliha Özge Kuroğlu, Ebru Kazancı, ve Ayşe Korkmaz. 2020. "Bebek dostu bir hastanede doğumu takiben formül süt desteği verilmesinde belirleyici faktörler". *Pamukkale Medical Journal*. doi: 10.31362/patd.631449.
- Alenchery, Amala James, Joanne Thoppil, Carl Denis Britto, Jimena Villar de Onis, Lavina Fernandez, ve P. N. Suman Rao. 2018. "Barriers and Enablers to Skin-to-Skin Contact at Birth in Healthy Neonates - a Qualitative Study". *BMC Pediatrics* 18(1):48. doi: 10.1186/s12887-018-1033-y.
- Amanak, Keziban, ve İlayda Demirkol. 2023. "Doğum Şeklinin Postpartum Erken Dönem Emzirme Özyeterliliğine Etkisi".
- Cangöl, Eda, ve Nevin Şahin. 2014. "Emzirmeyi Etkileyen Faktörler ve Emzirme Danışmanlığı (Factors Affecting Breastfeeding and Breastfeeding Counselling)". *Zeynep Kamil Tıp Bülteni* 45(3):100-105. doi: 10.16948/zktb.80388.
- Cantürk, Deniz, ve Melahat Akgün Kostak. 2020. "Vajinal doğum yapan ve sezaryen operasyonu geçiren annelerin ilk emzirme davranışları, emzirme öz-yeterlilik düzeyleri ve etkileyen faktörler". *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 13(3):382-94. doi: 10.26559/mersinsbd.718662.
- Çelik, İncilay, ve Gülşah Kök. 2022. "Hemşire ve Ebelerin Anne ve Yenidoğanın Erken Ten Tene Temas Uygulamasına Yönelik Bilgileri ile Tutumlarının İncelenmesi". *Istanbul Gelisim University Journal of Health Sciences* (17):558-74. doi: 10.38079/igusabder.995636.
- Çuvalci, Munise, ve Fatma GÜDÜCÜ Tüfekçi. 2021. "ANNELERİN SEZARYEN DOĞUMUN ANNE VE ÇOCUK SAĞLIĞINA ETKİLERİ İLE İLGİLİ BİLGİ VE GÖRÜŞLERİ".
- Dennis, C. L., ve S. Faux. 1999. "Development and Psychometric Testing of the Breastfeeding Self-Efficacy Scale". *Research in Nursing & Health* 22(5):399-409. doi: 10.1002/(sici)1098-240x(199910)22:5<399::aid-nur6>3.0.co;2-4.
- Dennis, Cindy-Lee. 2002. "Breastfeeding Initiation and Duration: A 1990-2000 Literature Review". *Journal of Obstetric, Gynecologic, and Neonatal Nursing: JOGNN* 31(1):12-32. doi: 10.1111/j.1552-6909.2002.tb00019.x.
- Dieterich, Christine M., Julia P. Felice, Elizabeth O'Sullivan, ve Kathleen M. Rasmussen. 2013. "Breastfeeding and Health Outcomes for the Mother-Infant Dyad". *Pediatric clinics of North America* 60(1):31-48. doi: 10.1016/j.pcl.2012.09.010.

- Edis, Elif Ketten. 2023. "Sezaryen olan primipar kadınların gözünden anne olma süreci; Nitel çalışma". *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 16(1):65-74. doi: 10.26559/mersinsbd.1178256.
- Egelioglu Cetişli, Nuray, Sabiha Işık, Melike Kahveci, ve Aycan Hacilar. 2020. "Primipar Annelerde Doğum Şekline Göre Postpartum Fiziksel Semptom Şiddeti ve Emzirme Davranışları". *Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi* 17(2):98-103. doi: 10.5222/HEAD.2020.68095.
- Ertem, Gül, ve Endam Çetinkaya. 2017. "Ten Tene Temasın Anne-Preterm Bebek Üzerine Etkileri: Sistematik İnceleme". *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma* 14(2):167-75.
- Esencan, Tuğba Yılmaz, Özlem Karabulut, Ayça Demir Yıldırım, Döne Ertuğrul Abbasoğlu, Hacer Külek, Çiğdem Şimşek, Ayşegül Küreşir Ünal, Seda Küçükoglu, Şeker Ceylan, Sevgin Yavrutürk, ve Çetin Kılıçcı. 2018. "Doğuma Hazırlık Eğitimi Alan Gebelerin Doğum Şekli, İlk Emzirme Zamani ve Ten Tene Temas Tercihleri". *Florence Nightingale Journal of Nursing* 26(1):31-43.
- Ghanbari-Homayi, Solmaz, Zahra Fardiazar, Sakineh Mohammad-Alizadeh-Chahrandabi, Shahla Meedy, Mohammad Asghari Jafarabadi, Eesa Mohammadi, ve Mojgan Mirghafourvand. 2020. "Skin-to-Skin Contact, Early Initiation of Breastfeeding and Childbirth Experience in First Time Mothers: A Cross Sectional Study". *Journal of Neonatal Nursing* 26(2):115-19. doi: 10.1016/j.jnn.2019.08.003.
- Godfrey, Jodi R., ve Ruth A. Lawrence. 2010. "Toward Optimal Health: The Maternal Benefits of Breastfeeding". *Journal of Women's Health (2002)* 19(9):1597-1602. doi: 10.1089/jwh.2010.2290.
- Göksoy, Ayşe Sıla, ve Merlinda Aluş Tokat. 2023. "Vajinal Doğum Eylemine Uygulanan Müdahalelerin Emzirme Sonuçlarına Etkisi". *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi* 9(Özel Sayı-1):32-37.
- Horsley, Kristin, Tuong-Vi Nguyen, Blaine Ditto, ve Deborah Da Costa. 2019. "The Association Between Pregnancy-Specific Anxiety and Exclusive Breastfeeding Status Early in the Postpartum Period". *Journal of Human Lactation: Official Journal of International Lactation Consultant Association* 35(4):729-36. doi: 10.1177/0890334419838482.
- Işık, Gülşen, Nuray Egelioglu Cetişli, ve Vesile Aycan Başkaya. 2018. "Doğum Şekline Göre Annelerin Postpartum Ağrı, Yorgunluk Düzeyleri ve Emzirme Öz-Yeterlilikleri". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi* 11(3):224-32.
- İnce, Osman Tolga, Gülfiye Aktaş, Nimet Aktepe, ve Adem Aydın. 2017. "Annelerin emzirme özyeterlilikleri ve emzirme başarılarını etkileyen özelliklerin değerlendirilmesi". *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi* 7(3):183-90.

- Işık, Hafsa, ve Gülümser Arça. 2019. “Anne Sütü ve Emzirmeye İlişkin Ebe ve Hemşirenin Rolü”. *Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hemşirelik Dergisi* 1(3):221-28.
- Jikijela, Thobeka P., Sindiwe James, ve Balandeli S. I. Sonti. 2018. “Caesarean section deliveries: Experiences of mothers of midwifery care at a public hospital in Nelson Mandela Bay”. *Curationis* 41(1):1804. doi: 10.4102/curationis.v41i1.1804.
- Kashanian, Maryam, Farahroos Javadi, ve Malektaj Moshkhbid Haghighi. 2010. “Effect of Continuous Support during Labor on Duration of Labor and Rate of Cesarean Delivery”. *International Journal of Gynaecology and Obstetrics: The Official Organ of the International Federation of Gynaecology and Obstetrics* 109(3):198-200. doi: 10.1016/j.ijgo.2009.11.028.
- Khan, A., T. Ghani, A. Rahim, ve M. M. Rahman. 2014. “Changing Trends in Incidence and Indications of Caesarean Section”. *Mymensingh Medical Journal: MMJ* 23(1):52-55.
- Kılıcı, Hanife, ve Ayden Çoban. 2016. “The Correlation Between Breastfeeding Success in the Early Postpartum Period and the Perception of Self-Efficacy in Breastfeeding and Breast Problems in the Late Postpartum”. *Breastfeeding Medicine: The Official Journal of the Academy of Breastfeeding Medicine* 11:188-95. doi: 10.1089/bfm.2015.0046.
- Konukoğlu, Tuğba, ve Türkan Pasinlioğlu. 2021. “Gebelerde Emzirme Öz-Yeterliliği ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi”. *Ebelik Ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 4(1):12-22.
- Kramer, Michael S., ve Ritsuko Kakuma. 2012. “Optimal Duration of Exclusive Breastfeeding”. *The Cochrane Database of Systematic Reviews* 2012(8):CD003517. doi: 10.1002/14651858.CD003517.pub2.
- Mangrio, Elisabeth, Karin Persson, ve Ann-Cathrine Bramhagen. 2018. “Sociodemographic, Physical, Mental and Social Factors in the Cessation of Breastfeeding before 6 Months: A Systematic Review”. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 32(2):451-65. doi: 10.1111/scs.12489.
- Noh, Jin-Won, Young-mi Kim, Nabeel Akram, Ki-Bong Yoo, Jooyoung Cheon, Lena J. Lee, Young Dae Kwon, ve Jelle Stekelenburg. 2019. “Factors Affecting Breastfeeding Practices in Sindh Province, Pakistan: A Secondary Analysis of Cross-Sectional Survey Data”. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 16(10):1689. doi: 10.3390/ijerph16101689.
- Okumuş, Hülya, ve Merlinda Aluş Tokat. 2013. “Emzirme Öz-Yeterlilik Algısını Güçlendirmeye Temelli Antenatal Eğitimin Emzirme Öz-Yeterlilik Algısına ve Emzirme Başarısına Etkisi”. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma* 10(1):21-29.

- Öcalan, Dilek, Hatice ACAR Bektaş ve Selin Nur Altun. 2024. “Emzirme Danışmanlığı Stratejileri ve Kanıt Temelli Emzirme Uygulamaları”.
- Özçalkap, Nurten, Tuba Uçar ve Sevda Taştan. 2024. “Doğal ve Sentetik Oksitosinin Doğum Sonu Emzirme Başarısı ve Bağlanmaya Etkisi”. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi* 9(1):63-74. doi: 10.47115/jshs.1339223.
- Pinar, Gul, Nevin Dogan, Lale Algier, Necibe Kaya, ve Filiz Çakmak. 2009. “Annelerin doğum sonu konforunu etkileyen faktörler Factors that affecting mothers’ postnatal comfort”.
- Sin, Sevim, ve Emine Şener. 2020. “Bebek Dostu Hastane Girişimi: Örgütsel Düzeyde Bir Kavram Analizi (Baby-Friendly Hospital Initiative: A Concept Analysis At Organizational Level)”. 2:65-79.
- Sung, Sharon, ve Heba Mahdy. 2023. “Cesarean Section”. içinde *StatPearls [Internet]*. StatPearls Publishing.
- Tarrant, Marie, Man-Ki Kwok, Tai-Hing Lam, Gabriel M. Leung, ve C. Mary Schooling. 2010. “Breast-Feeding and Childhood Hospitalizations for Infections”. *Epidemiology (Cambridge, Mass.)* 21(6):847-54. doi: 10.1097/EDE.0b013e3181f55803.
- TCSB. 2008. “T.C. Sağlık Bakanlığı | E-Kütüphane - Anne Sütü”. Geliş tarihi 27 Ağustos 2024 (<https://ekutuphane.saglik.gov.tr/Yayin/363>).
- TNSA. 2018. “TNSA2018_ana_Rapor.pdf”. Geliş tarihi 17 Temmuz 2024 (http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/08/TNSA2018_ana_Rapor.pdf).
- UNICEF DATA. 2023. “Breastfeeding”. *UNICEF DATA*. Geliş tarihi 24 Haziran 2024 (<https://data.unicef.org/topic/nutrition/breastfeeding/>).
- Uvnäs Moberg, Kerstin, Anette Ekström-Bergström, Sarah Buckley, Claudia Massarotti, Zada Pajalic, Karolina Luegmair, Alicia Kotlowska, Luise Lengler, Ibone Olza, Susanne Grylka-Baeschlin, Patricia Leahy-Warren, Eleni Hadjigeorgiu, Stella Villarme, ve Anna Dencker. 2020. “Maternal Plasma Levels of Oxytocin during Breastfeeding-A Systematic Review”. *PloS One* 15(8):e0235806. doi: 10.1371/journal.pone.0235806.
- Ünal, Esra, ve Derya Kaya Şenol. 2022. “Primipar Annelerde Doğum Şeklinin Doğum Sonu Konfor ve Emzirme Başarısına Etkisi”. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi* 5(2):158-65. doi: 10.38108/ouhcd.901241.
- Ünal Toprak, Filiz, ve Ayten Erenel. 2018. “Sezaryen Doğumlarda Baba İle Bebek Arasında Kanguru Bakımı Alternatif Bir Uygulama Olabilir Mi?”
- Üst, Zehra, ve Türkan Pasinlioğlu. 2015. “Primipar ve Multipar Gebelerde Doğum ve Postpartum Döneme İlişkin Endişelerin Belirlenmesi”. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi* 2(3):306-17. doi: 10.17681/hsp.96963.
- Vogel, Joshua P., Ana Pilar Betrán, Nadia Vindevoğhel, João Paulo Souza, Maria Regina Torloni, Jun Zhang, Özge Tunçalp, Rintaro Mori, Naho Mo-

- risaki, Eduardo Ortiz-Panozo, Bernardo Hernandez, Ricardo Pérez-Cuevas, Zahida Qureshi, A. Metin Gülmezoglu, ve Marleen Temmerman. 2015. "Use of the Robson Classification to Assess Caesarean Section Trends in 21 Countries: A Secondary Analysis of Two WHO Multi-country Surveys". *The Lancet Global Health* 3(5):e260-70. doi: 10.1016/S2214-109X(15)70094-X.
- Wang, Ying, Carrie-Ellen Briere, Wanli Xu, ve Xiaomei Cong. 2019. "Factors Affecting Breastfeeding Outcomes at Six Months in Preterm Infants". *Journal of Human Lactation: Official Journal of International Lactation Consultant Association* 35(1):80-89. doi: 10.1177/0890334418771307.
- WHO. 2016. "Breastfeeding". *World Health Organization*. Geliş tarihi 24 Haziran 2024 (<https://www.who.int/health-topics/breastfeeding>).
- World Health Organization. 2017. "National implementation of the baby-friendly hospital initiative 2017". Geliş tarihi 16 Haziran 2024 (<https://www.who.int/publications/i/item/9789241512381>).
- Yeygel Özcan, Çiler, ve Merlinda Aluş Tokat. 2015. "The Effect of Oxytocin Induction Given During Vaginal Birth on Breastfeeding Results: Literature Review". *Journal of Education And Research in Nursing* 12(3):170-74. Doi: 10.5222/Head.2015.170.